נו, פריים מיניסטר

לא הוזמנתי לארוחת־הערב שערך ראש־ממשלת־ישראל לראש־ממשלת־בריטניה. אך הוזמנתי לקבלת־הפנים שערכה ראש־ממשלת־בריטניה לראש־ממשלת־ישראל ולראשי־הציבור הישראלי.

הלכתי ברצון. לדעתי אין תחליף להיכרות אישית, פנים־אל־פנים, כאשר רוצים להבין אדם, עם או ארץ.

יצא לי בחיי להכיר כמה מלכים, נשיאים וראשי־ממשלות, וממילא אינני יכול לעמוד בפני הפיתוי להשוותם זה לזה. (כאשר אני נשאל מי הרשים אותי יותר מכולם, אני מצביע בלי היסוס על אנוור אל־סאדאת. הוא היה באמת יחיד־מסוגו.)

תאצ'ר

לא התרשמתי עמוקות מן הגברת מרגרט תאצ'ר. אין היא אישיות בעלת־חזון, אין היא אינטלקטואלית, אין היא הוגה־דיעות. הרושם הברור הוא שזוהי אישיות חזקה, שתלטנית, ובעי־קר — מיקצוענית אמיתית.

יש פרטים קטנים המגלים הרבה על בעליהם. הבחנתי בפרט כזה כאשר לחצתי את ידה.

בקבלות־פנים מסוג זה יש בדרך כלל בעיה ליד הכניסה. כל המוזמנים עוברים בזה אחר זה על פני שורת המארחים, ולוחצים את ידיהם. תמיד יש אנשים שאינם עומדים בפני הפיתוי ומנסים להתחיל בשיחה עם המארח. המארח נאלץ להשיב להם, מתוך נימוס. בינתיים נוצר פקק, ותור ארוך של מוזמנים משתרך החוצה. יש ועומדים בתור במשך רבע שעה ויותר כדי להגיע בכלל אל המארח בכניסה.

למרגרט תאצ'ר יש שיטה פשוטה־להפליא ויעילה מאוד לפיתרון בעיה זו. כשמושיטים לה את היד היא לוחצת אותה קלות ותוך כדי לחיצה, בתנועה כמעט בלתי־מורגשת אך תקיפה, היא מסיטה את ידך, לעבר בעלה המחייך. אז היא משחררת את ידך. ואין לך ברירה אלא ללחוץ את יד הבעל. ואחר־כך את ידי שאר העומדים בשורה. גם אילו רצית להגניב מילה לגברת, אין לך הזדמנות לכך — אלא אם היא עצמה רוצה בכך.

לא היו פקקים.

טוב שדניס תאצ'ר היה שם, כי זה מאפשר לי להגיד משהו שלא העזתי להגיד עד כה, מחשש פן תטחנה בפניי שאני אנטי־נשי.

מה, לעזאזל, תפקידו של מר תאצ'ר בכל הביקור הזה? בשביל מה הוא היה שם? לשם מה הוא בא?

ואני מתכוון גם לכל ה„רעיות", הנלוות לבעליהן הנשיאים וראשי־הממשלות והשרים בכל המסעות האלה על־חשבון ציבוריהם. העובדה שהן התחתנו פעם עם עסקן זוטר, שהפך לאחר־מכן לעסקן־בכיר — האם זה מקנה להן מעמד כלשהו? עכשיו, כשיש לא רק רעיות של ראשי־ממשלות אלא גם בעלים של ראשי־ממשלות, השאלה ברורה עוד יותר. לשם מה הם והן נחוצים במעמדים כאלה?

אני מבין לנפשה של סוניה פרס, הסולדת מכך, ואני סבור שהיא צודקת בהחלט.

כל הכבוד לאשה הקונה לה מעמד בזכות עצמה, כמו התאצ'רית וכמו גולדה מאיר, השרות וחברות־הכנסת בישראל. הייתי רוצה שתבלוטנה הרבה יותר בחיינו הציבוריים. אך באיזו זכות יש מעמד ל„רעיה", אם אינה ממלאת תפקיד חשוב בזכות עצמה?

וחזרה לתאצ'ר: הדמיון בינה ובין גולדה מאיר גדל בעיניי מאוד. מובן שאלה הן שתי דמויות שונות מאוד, מבחינת הרקע הלאומי, התרבותי והסיגנוני. אולם לשתיהן — אפשר לצרף לכך את אינדירה גאנדי — יש כמה תכונות דומות מאוד. למשל: תכונות של מורה או גננת. (לא לחינם קראתי לגולדה „הגננת הלאומית"). כאשר נאם פרס במסיבה, ובקהל החלו שיחות קולניות, מתחה מרגרט תאצ'ר את צווארה ושלחה מבט קטלני לעבר המשוחחים. הושלך הס.

תאצ'ר, כמו גולדה, היא צדקנית, משוכנעת לחלוטין בצידקתה בכל דבר, בלתי־סובלנית לגבי כל ביקורת, פרימיטי־בית בתפיסתה, בלתי־מסוגלת ללמוד משגיאות ומכישלונות.

לפעמים זה גובל בגיחוך. הספיקו לה שניים־שלושה ימים בארץ, ופגישה אחת עם מנהיגים פלסטיניים (שאמרו לה את ההיפך!) כדי להשתכנע כי אפשר להקים בשטחים הכבושים „הנהגה חלופית", למשל מחברי הפרלמנט הירדני הגרים בגדה. באותה מידה של סבירות אפשר להמליך את גאולה כהן כמלכת־בריטניה.

או התרשמותה כי ישראל היא ארץ נקיה מאין כמוה, ודרישתה (כבר אחרי שובה לבריטניה!) שהבריטים ילמדו מהישראלים איך לשמור על נקיון הרחובות. אדם קצת יותר ספקני ופחות בטוח בעצמו היה חושש. אולי, שמא קירצפו בירושלים וברמת־גן במשך ימים ולילות את הרחובות שבהם היתה אמורה לעבור. יש לישראל הרבה מאוד מעלות, אבל הנקיון של ערינו וצידי־כבישינו אינו אחת מהן.

לא הייתי רוצה שאדם בעל כושר־הבחנה כזה ינהל את ענייני ארצי — ולא חשוב אם זה גבר או אשה.

ראו, הוזהרתם!

כמו הנסיך הקטן בסיפור הידוע, אני אוהב להתבונן בשקיעת־השמש. כשיש לי פנאי — וגם זה קורה לפעמים — אני יושב בערב בכורסה, מול הים, ומסתכל. אני תוקע לפי מקל שחור המורכב מעלים (מחמת שונאי־העישון, לא אקרא לו בשמו), עם ספל קפה על השרפרף שלידי, ומחכה להצגה הגדולה.

ביום החמישי האחרון ישבתי כך, סמוך לשעה שבע. הים היה כחול־כהה, העננים היו אפורים־כהים, והשמש גלשה אל מאחוריהם. ואז באה ההתגלות הראשונה.

בים הופיע כתם גדול, אדמדם־זהוב. אבל לא היה זה כתם עגול. היתה לו צורה ברורה של לב.

הבנתי כי אלוהים מעביר לי מסר של פתיחה: „אני אוהב אותך!" חיכיתי.

לפתע הופיעה לפניי, על רקע השמיים, ציפור־ענק. היא הזכירה לי משהו מצרי־עתיק. ואולי היה זה כרוב — לא כרוב מהגינה, אלא מבית־המיקדש.

על־ידי פעלול מחוכם של תאורה מאחור — השמש — הפכו העננים הכהים לציפור, בעלת ראש מצורד. היה לה מקור של עיט וגוף מלא. קרני השמש שירדו אל הים, העניקו לה מניפה רחבה של נוצות זוהרות. הדמות כולה היתה גדולה מאוד — כ־30 מעלות (מתוך 180 המעלות של השמיים).

זה היה מראה מרהיב, והבנתי שעליי לחכות למסר העיקרי. ואכן, הוא בא.

על־ידי שינוי צורת העננים, הפכה הציפור למפת־ענק של

אורי אבנרי

יום אישי

המרחב השמי. ענן כהה הפך לאיראן, ענן שני לתורכיה, ענן שלישי לחצי־האי ערב. גם קו־החוף של צפון־אפריקה, ממארוקו עד אתיופיה, הצטייר בבירור.

בכל המפה הכהה הזאת היה רק חלק אחד מואר באור זהב. היתה זאת עיראק. בין איראן וסוריה, תורכיה וסעודיה הבהיקה עיראק כמו לפיד אדמדם.

תפסתי מייד את המסר. שים לב לעיראק! על רקע הידיעות האחרונות, היתה המשמעות ברורה: המלך חוסיין משתדל להשכין שלום בין עיראק וסוריה, האויבות המסורתיות. הסיוט הישן של „החזית המיזרחית", התחברות של עיראק, סוריה וירדן, קורם עור וגידים.

בעודי שקוע בפיענוח האזהרה האלוהית הזאת, התפזרה המפה. שוב לא היה מולי אלא גוש סתמי של עננים כהים, מוארים בקצוות, והמישטח הכחול־אפור של הים.

מזל שאינני דתי.

ידידי, הרחוב

ישבתי עם עיתונאית אמריקאית, המתגוררת כבר זמן־מה בארץ, והסברתי לה את פרשת פידוח הפלמ"ח. תוך כדי כך הזכרתי שיחות שהיו לי עם יגאל אלון ויצחק שדה על נושא זה.

„שדה? אלון?" תמהה העיתונאית. „בשבילי אלה הם שמות של רחובות!"

השבתי: „כמה מהידידים הכי טובים שלי הם רחובות."

מיספר מילים

„ויעבוד יעקב ברחל שבע שנים, ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה."

זהו אחד הפסוקים היפים ביותר בתנ"ך כולו — סיפור־אהבה שלם ב־11 מילים.

אך לא משום־כך אני מביא אותו כאן. רציתי רק להפנות את תשומת־הלב למילה פשוטה וצנועה: „אחדים".

נדמה כי בלשון הדור, וגם בלשון העיתונאים שהם IN, התיבה „אחדים" נעלמה כלא־היתה.

כיום היו כותבים: „ויהיו בעיניו כימים ספורים". או: „כימים מיספר". או „כמו כמה ימים". הכל מלבד „ימים אחרים".

מדוע? מפני שזוהי מילה פשוטה מדי. ואם אפשר להחליף מילה פשוטה וטובה במילה מנופחת ומלאכותית — אין הבור־הלשוני־המצוי יכול לעמוד בפני הפיתוי.

אם תקום בארץ אגודה להצלת המילים העבריות הפשוטות — הנה אחת מהן הזקוקה לפעולת־חירום.

אור על הגג

מחיר הנסיעה במונית בארץ נמוך. לעומת זאת קשה מאוד להשיג מונית.

כשמונית כבר עוצרת לידך. עלול הנהג לשאול: „לאן אתה צריך?" כשאתה אומר לו את מהוז־חפצך, הוא אומר: „אני לא נוסע לשם." ולוחץ על הדרושה. הוא מעוניין רק בנסיעות כדאיות.

זוהי בעיה כלכלית, ולא אפתור אותה כאן. אך יש בעיה אחרת, שאין לי הסבר לה.

אתה עומד בלילה ברחוב. אולי בגשם. ומצפה למונית. מרחוק מתקרבת מכונית. ועל גגה שלט מואר: „מונית". אתה מנפנף לה כמטורף, אך היא חולפת על פניך. רק ברגע האחרון אתה מבחין בחשיכה שיש בה נוסע.

זה אינו קורה בארצות־הברית. אם אתה רואה מרחוק מונית בעלת שלט מואר על הגג, אתה יודע שהיא פנויה. כי ברגע שהנהג מפעיל את המונה, השלט המואר על הגג כבה אוטומטית.

פשוט? בוודאי. כל־כך פשוט, עד שלא יעלה על דעת איש בארץ להנהיג שיטה זו. שבאה להקל על הציבור מבלי להקשות על הנהג.

אחרי הכל — זאת ישראל. לא אמריקה.

תסמונת קרייטלר

מרגרט תאצ'ר אינה מבינה את הישראלים. היא מבינה שישראל רוצה לחסל את השפעת אש"ף בגדה המערבית. ולקדם את האינטרסים של מלך ירדן שם. אם כן, שאלה, מדוע אינכם מפסיקים את ההתנחלויות, נותנים תנאים טובים לאוכלוסיה הערבית ומעודדים אותה לבחור בעסקנים פרו־ירדניים?

התשובה של רבין ושות': לא ולא.

גברת־הברזל אינה הראשונה שנתקלה בתופעה מוזרה זו. ב־1975, אחרי שישראל חתמה על ההסכמים להפרדת־הכוחות עם מצריים וסוריה, הציע הנרי קיסינג'ר, אז שר־החוץ האמריקאי, שישראל תמסור את יריחו לירדן.

„לא יתכן ששתי המדינות הערביות שהתקיפו אתכן (ביום־הכיפורים) יקבלו פרס, והמדינה שלא התקיפה אתכם, ירדן, לא תקבל כלום!" אמר. „אם אתם רוצים באופציה ירדנית, תנו לירדנים להתבסס בגדה, לקבל שם איזו שהיא אחיזה, כדי שיוכלו להניף שם את דיגלם, ולרכוש השפעה."

שר־החוץ שלנו היה אז יגאל אלון. לפי תוכנית־אלון המפורסמת, יריחו לא היתה צריכה להיכלל בשטחים שיסופחו לישראל. אלון, שהיה בארצות־הברית, שאל את יצחק רבין, ראש־הממשלה. לרבין מייחסים את התשובה: „לא אלך לבחירות בגלל יריחו!"

(גולדה מאיר הבטיחה בשעתו שתיערכנה בחירות לפני שיוחזר שטח כבוש כלשהו לערבים.)

נדמה לי שזוהי תכונה מיוחדת של הפוליטיקה הישראלית: אי־היכולת לבחור באופציה אחת מיני רבות, טובה או רעה, ולנהוג על פיה.

באסטראטגיה קיים המושג „ציר המאמץ העיקרי". כלומר: מחליטים מהו היעד העיקרי, ואחר־כך שופכים את כל שאר המאמצים על פי תרומתם להשגת יעד זה. אם זה עוזר להשגת היעד, טוב. אם אין זה עוזר — זה פסול. שום פוליטיקאי ישראלי אינו מסוגל לכך.

דוגמה משטח אחר: הנה ריבר שימעון פרס על הצורך ללדת יותר יהודים. יש בעיה דמוגראפית, הילדים הערביים מהווים כיום רוב בשטח שבין הירדן והים. צריכים לייצר יותר יהודים קטנים.

קרייטלר

אני, כשלעצמי, איני אוהב פולי־טיקאים הנכנסים למיטה שלי. אבל אם אתה רוצה לעורר אנשים להביא יותר ילדים לעולם — איך אתה מקצץ באו־תה השעה עצמה את קיצבת הילדים, מטיל אגרות על החינוך וברוך כלל ממאיס את החיים

ידידי, הפסיכולוג החוקר פרו־פסור הנס קרייטלר (השוהה עתה באוניברסיטת ייל בארצות־הברית), דיבר פעם על תכונה פסיכולוגית ישראלית: אי־היכו־לת לתכנן משהו תיכנון כולל.

הוא הביא כדוגמה את בנייתו של בית־חולים מסויים ליד אחת מערי־השדה. אחרי שסיימו את בנייתו, הסתבר שאי־אפשר להפעיל אותו. מדוע? שכחו שבית־החולים זקוק לאחיות, ושהאחיות זקוקות למגורים. לא בנו. לא פתחו.

אני קורא לתופעה זו על שמו — „תיסמונת קרייטלר".

יתכן שיש קשר בין תיסמונת־קרייטלר ובין התופעה שתיארתי אותה לעיל — אי־היכולת להחליט על ציר־מאמץ־עיקרי ולפעול על פיו. מכיוון שאין לי אדם אחר שניתן לקרוא לתופעה זו על שמו, ארשה לעצמי לקרוא לה „תיסמונת אבנרי".

אגב, תסמונת־אבנרי אינה תמיד שלילית. כאשר מחליטים על ציר־מאמץ־עיקרי רע, כפי שקורה לא־פעם, אי־היכולת לדבוק בו היא דווקא תופעה חיובית.